

SVERIGES DÖVHISTORISKA SÄLLSKAP

Utgivare: Sveriges Dövhistoriska Sällskap (SDHS)
Utkommer 2-4 gånger årligen och sändes gratis till SDHS medlemmar
Redaktionskommitté: Per Eriksson och Gunilla Wågström Lundqvist
Layout: Göran Andersson
Ansvarig utgivare: Tomas Hedberg
ISSN 1401-9566

• NR 13 •

• ÅRGÅNG 7 •

• DECEMBER 2001 •

Ledare

Så bildades SDHS

□ Nu när ni läser detta exemplar har det blivit ändringar inom Sverige Dövhistoriska Sällskaps styrelse. Denna långa ledare som kommer från min sida är den sista med "signaturen Per".

Årsmötet har nyss genomförts i Skövde, den 13 oktober 2001. Där valdes Tomas Hedberg till Sveriges Dövhistoriska Sällskaps nye ordförande. Det var med mycket stor glädje som jag på årsmötet överlät ordförandeklubban till Tomas. Min åsikt är att man ska vara ordförande maximalt fem år. De första två åren lär man sig hur det ska fungera som ordförande. Under det tredje året sker allt som ren rutin. Under det fjärde och femte året ska man lära ut en ny kandidat som ska ta över ordförandeskapet. Sällskapets styrelseår är lite haltande, eftersom vårt verksamhetsår är två år.

Problem i Samlarförbundet

Låt oss blicka tillbaka och se hur Sverige Dövhistoriska Sällskap bildades. Sveriges Dövas Samlarförbund bildades den första april 1989. Men verksamheten var inte utan problem. Efter begäran av Robin Holmstedt blev jag och Eva Norberg kallade som representanter för SDR till deras årsmöte våren 1991 i Skara.

Nyvalde ordföranden Tomas Hedberg.

Styrelsen 2001-2003:
Till vänster Tomas Hedberg, Gunilla Wågström Lundqvist, Per Eriksson, Birgit Burman och Roland Ask.

Eva ställde upp som mötesordförande och jag som mötessekreterare. Mötet var verkligen kaosartat. Alla deltagarna på mötet var verkligen egoister. De ville inte ställa upp och samarbeta med varandra när det gällde A och O inom föreningskunskap. Vi tvingades slutligen ajournera mötet ett halvår.

Ett nytt möte skedde på hösten i Jönköping. Inget nytt framkom där heller. Två personer valdes att arbeta vidare med en enkät om samlarförbundets tillgångar bland de dåvarande medlemmarna. Majoriteten beslöt att överföra sina tillgångar till ett nytt framtida dövhistoriskt sällskap.

Blir det konferens...?

En vacker sommarkväll år 1992 stod vi flera svenskar klockan 18.15 vid Rodez's tågstation i Frankrike, belägen ungefär 80 tåg mil söder om Paris. Det var jag, Nils Wahlquist, Per-Thomas Örlegård (PTÖ), Anneli Örlegård, Maria Hermanson, Anita Jonsson, Pia Wendel. Där stod vi tillsammans och undrade om den första europeiska dövhistoriekonferensen skulle äga rum eller inte? PTÖ hade flera gånger skickat brev och fax men ingen bekräftelse erhöles om konferensen skulle bli av eller inte. På vinst eller förlust åkte vi ner i alla fall till södra Frankrike. Efter 15 minuter kom en pickup och stannade intill oss. En fransman klev ut och tecknade "hej" till oss.

Puh, tänkte vi och förstod att konferensen skulle bli av trots allt!

Robin Holmstedt och Ulla-Bell Thorin kom bilande till vårt hotell. Under tredje konferenskvällen tog eldsjelen Robin upp frågan om att bilda Sveriges Dövhistoriska Sällskap. Men för oss närvarande svenskar kändes frågan inte riktigt mogen och bordlades därför. Dåvarande Kultursällskapet Lejonet i Växjö hjälpte till med det praktiska tillsammans med Robin Holmstedt, så att interimstyrelsen av Sveriges Dövhistoriska Sällskap kunde bildas i januari år 1993 i Växjö. En ansökan skickades till SDR:s stipendie- och donationsfond och sällskapet beviljades startbidrag under våren 1993.

Bildades på Manillaskolan

Interimstyrelsen kallade alla intresserade till sällskapets bildande på Manillaskolan den 23 oktober 1993. Dagen innan åkte jag tåg till Stockholm på fredagsmorgon. Syftet var ett forskningsbesök på Kungliga biblioteket. Sedan övernattning på Birger Jarlsgatan och därefter till Manillaskolan där SDHS skulle bildas.

Denna fredagsmorgon bytte jag tåg i Hallsberg. Jag var verkligen koffeinsugen så jag gick till cafévagnen. Där träffade jag Pia Renner och Robin Holmstedt, som var med i interimstyrelsen.

(Fortsättning på nästa sida)

Intressant samlarfynd

Eldsjälen Robin Holmstedt gick bort 1998. Innan dess skänkte han SDHS detta manus. Robins vykort finns i SDHS's ägo.

□ Många känner till mitt stora vykortssamlande. Det kan vara vykort från topografi till signerade typer från 1900-talet. Sådant hittar samlarna i olika sammanhang som mässor, auktioner, frimärksaffär, annons, antikvariat där vykort dyker upp. Jag har märkt att fler döva med historieintresse har börjat samla vykort med dövkanknytning, vilket av naturliga skäl innebär dövskolan.

Nu kommer jag till mitt fynd. I höstas hittade jag en tjock bunt som bestod av äkta privattagna vykort från en frimärksmessa i Göteborg. Det är en intressant tanke hur buntens hamnade i en försäljningskortlåda. Det kan vara så att en privatperson eller dödsbo sålde på måfå ett parti vykort till en frimärksaffär. I sin tur trissade affären upp priset och avyttrade vykortet vidare. Det blev ändå ett fyndpris när jag köpte buntens. Vykortet handlade om en brevväxling mellan en dövskoloflicka och hennes föräldrar i Hässleholm. Hon gick först på dövskola i Lund och sedan under 1920-talet på Tysta skolan, Lidingö. Adresslistan som skrevs till henne visade att hon hette Elsa Piil.

Jag började bli nyfiken på vem hon var och började forska lite djupare. Jag bad Ulla Wittesjö i Hässleholm att få uppgift om Elsa Piil. Då fick jag mer fakta av Ulla Wittesjö, som var en aktiv föreningsmänniska med styrelseuppdrag i Dövas Förening "Göingen" i Hässleholm. Uppgiften från "Göingen" var att Elsa Piil hade varit mycket lokal aktiv i denna förening. Mera information gav att Elsa Piil hade varit medlem i 65 år. Styrelseuppdragen hade varit som ledamot och sekreterare i många år. Hon var gift med Nils Jarngren, som

(Fortsättning från föregående sida)

Pia berättade för mig om deras resor med Robin upp till Västanvik till interimmötena. Överallt där chauffören (Robin) stannade blev de mycket varmt välkomnade av personal på loppis och antikvariat.

Robin hade verkligen ett stort kontaktnät. En resa kunde bli dubbelt så lång som planerat!

På Manillaskolan valdes jag till sällskapets ordförande. Under de gångna åtta åren har olika personer kommit och gått i styrelsen. Ibland har ändringar gjorts internt med tanke på styrelseansvaret. SDHS's struktur byggdes upp successivt med stadgar, ekonomisystem, tidning.

Den största förlusten skedde när eldsjälen Robin Holmstedt avled år 1998 efter en mångårig kamp mot sin ovanliga cancer i halsen, som förmodligen hade sin grogrund

*Till vänster Elsa Piil, i mitten Herman och till höger troligen Elsas syster. Jag citerar vad som står på adressidan till Elsa på Lidingö. **Kära Elsa! Du undrade, vilka kläder du skulle taga med hem. Mamma tycker, att du skall resa i den blå dräkten och taga den bruna kappan på armen. Du kan lägga ner den svart och vit randiga klänningen och den vita chryee-de-chine blusen. Många hälsningar och välkommen hem. Greta.***

också var döv. De fick inga barn. Elsa blev 91 år gammal, när hon dog för två år sedan. Hennes far Herman var en mycket känd och etablerad fotograf i Hässleholm. Hans stora samling av glasnegativ finns förvarade i Hässleholms museum. Jag kan förstå att buntens vykort, som jag erhöll var Herm-

från den dåvarande ohälsosamma svetsmiljön på Götaverken i Göteborg.

Mitt roligaste uppdrag

Under ungefär samma period var jag med i en bokgrupp. SDR skulle fylla 75 år. Beata Lundström hade fått uppdraget att skriva SDR:s historia. Bland de fem personerna i bokgruppen ingick jag och Tomas. Vi träffades regelbundet och gjorde efterforskningar. Att vara med i bokgruppen var det roligaste uppdrag jag någonsin har haft för vi lärde känna varandra.

Allt resulterade i boken "Den gemensamma kraften", som utgavs i samband med SDR:s kongress år 1999.

Tomas kom in i SDHS's styrelse år 1997. Undan för undan har Tomas blivit varm i kläderna, så att han i egenskap av ordförande nu har hand om SDHS's offici-

Efter skolavslutningen i Lund gick Elsa på Tysta bredvid en okänd dam. Tysta skolan startades år 1912 och hade sin verksamhet, som Tysta skolan från 1912 användning som sjukhem revs byggnaden år 1971. Skolans verksamhet upphörde år 1971. Pengarna förvaltas än idag av nybildande Stiftelsen

ans verk. Herman framkallade alla foton till vykort i mörkrummet, som utdelades bara till anhöriga och vänner.

Robin Holmstedt

Bilder från Robin Holmstedts samlingar

ella profil. Detta är en mycket viktig punkt med tanke på vår framtida verksamhet.

Jag sitter kvar i styrelsen, nu som sekreterare och sitter även i redaktionskommittén. I samråd med styrelsen har jag och kassör Roland Ask hand om ekonomin. Det fungerar mycket bra. Roland kom in i styrelsen för två år sedan. Mycket förvånad är jag över Rolands positiva bemötande överallt när han värvar medlemmar här och där. Vi ska inte heller glömma Birgit Burman och Gunilla Wågström Lundkvist som även är med i styrelsen. Birgit har nu ansvaret för dövhistoriska seminariet i Halland oktober 2002. Gunilla är med och arrangerar Dövas Dag i Stockholm september 2002 med temat "Historik och arkiv". Vi alla fem är ett lag som gör våra uppgifter här och där.

Per

Skolan, Lidingö. Elsa stod till vänster år 1860 i Stockholm. Byggnaden på kortet 12 till 1947 på Lidingö.. Efter mångårig verksamhet 1973. Efter nedläggningen år 1971 av Tysta Skolan som blev över i samband med nedläggningen Tysta Skolan.

Det framgår inte, vad detta är för något. Det lutar åt att det var examensdagen på skolan. Skånska spettekakan på kortet avslöjar att det var möjligtvis Elsas examensarbete. Kortet var oskrivet och obegagnat.

Känner ni igen personerna?

Vi behöver ha hjälp med identifiering. Frälsningsarmén brukade ha sina möten i Tidaholm. Bilden med vykortet visar i mitten tre soldater från Frälsningsarmén. Förmodligen är vykortet från 1920-talet. Kortet är stämplat nertill höger "Ad Lidwall, Tidaholm". Mannen sittande med randig slips som tredje person till höger (tecknas "vit krage") var Oscar Carlström. Oscar var tidigare dövlärare på dövskolan för överåriga i Skara. Skolan i Skara hade sin verksamhet under åren 1879-1899.

Anders Gustaf Ekeberg - kemist och mineralog

□ I samband med internationella dövhistoriska konferensen i Hamburg 1994 fanns där en utställning över olika personer. Jag lade märke till en notis "Svensken Anders Gustaf Ekeberg 1767-1813, 11 år gammal döv, kemist, upptäckte Tantalium." I mitt bakhuvud hade jag i flera år notisen om Anders Gustaf. Här kommer historien om honom.

I Nationalencyklopedin (tryckt 1991) kan man läsa följande: "Anders Gustaf Ekeberg, kemist och mineralog, laborator i kemi i Uppsala från 1799. Upptäckte i ett mineral från Ytterby och ett från Kimito i Finland en ny metalloxid, så svårlöslig i syror att han gav metallen namnet *tantalum* (numera på svenska *tantal*)."

Biografi från 1813

Från Kungliga Vetenskapsakademiens handlingar finns en **enda** biografi över Ekeberg med tryckår 1813. Biografin ger lite information i en ålderdomlig översättning: *Vid 10 års ålder anlände han till Calmar och sattes i pension på Söderåkra Prästgård. Här var det som hans hågförst väcktes för den Grekiska litteraturen, hvilken under hela hans lefnad och ända till sista slutet utgjorde hans uppmuntrade läsning. Genom en på samma ställe ådragen svår förkylning, förlorade han till nå-*

A. G. EKEBERG

Chemie Laborat. Ups.
Reg. Acad. Scient. Holm.
et Reg. Soc. Scient. Ups. Memb.

Porträtt av Anders Gustav Ekeberg.
Kungliga biblioteket, Stockholm

gon del hörsel-förmågan, en olägenhet som han under sin öfriga lifstid, och till slut

ännu mera, måste vidkännas. 17981 bevisade han skole-öfningarne i Westervik det följande året gjorde sin fader sällskap på dess embets-resor till Carlsrona och slutligen åter till hufvudstaden. Ekeberg fördjupade sig i vetenskapliga yrken och poesi. Gjorde flera disputationer och undersökningar av stenarter och jorden.

Ledamot av Vetenskapsakademien

Ekeberg valdes år 1799 som ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien och 11 år senare av Vetenskapliga Societeten i Uppsala. *Adjuncten Ekeberg var afklen kroppsbyggnad, hade hemorrhoidal krämpor, hvilken omsider tilltagande, åtföljdes av en fullkomlig aftyning, som slutade hans lefnad den 11 Febr. 1813. Med en af naturen liflig och verksam character förenade han en ljuf godhet, som spridd öfver hans ansigte, jemte hans i sednare tider lidande utseende, väckte ett ömt deltagande. Hans sätt att vara ingaf förtroende. Som Lärare ägde han förträffliga gåfvor, och som vän hyste han den redligaste tillgifvenhet.*

Per

Källor: Nationalencyklopedin (1991), K.V.A. Handl 1813, St. II. Sid. 276-279.

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med nya adressen på baksidan (ej adressidan)

Återsändningsadress

SDHS, c/o Eriksson
Räntmästargatan 85
702 25 Örebro

Gustaf Emil Brax

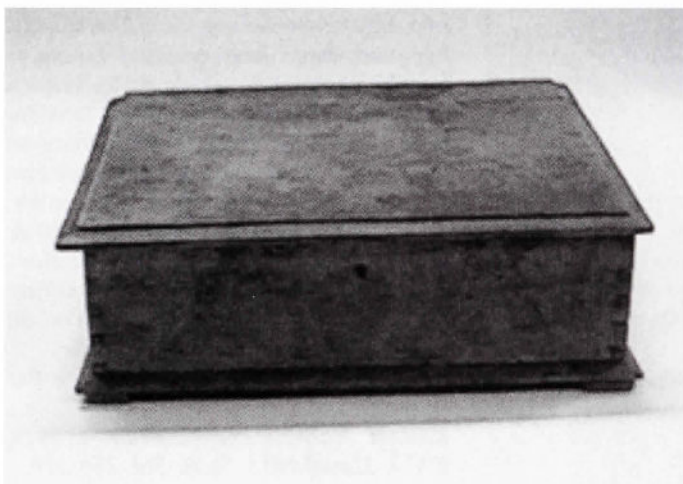
□ Vid ett besök på Västanvik träffade jag Agneta Skagerstrand. Hon hade just fått ett fax med frågor från en person som utbildade sig till en möbelrestaurator på Hantverkscentrum i Tibro. I personens utbildning ingick "dokumentation" som ett ämne. Man skulle lära sig att ta reda på så mycket som möjligt om föremål. När är det gjort, hur, var, av vem, vad som har hänt med föremålet osv.

Den brevskrivande eleven på Hantverkscentrum hade fått låna en lärares schatull. Läraren hade köpt det för två år sedan av en antikhandlare i Tibro, troligtvis kom det från något dödsbo. "Beskrivning: Skrivschatull med framåtslutande lock. Längd 29 cm, bredd 22 cm, höjd: 10-12 cm. På locket och sidorna finns ett drakmönster. Under schatullet står skrivet med blyerts: "Gustaf Emil (efternamnet börjar med Br, möjligen Brant, Brand, Brahe?) Döfstumskolan Skara, Slöjdskolan i Skara". Troligtvis tillverkat kring sekelskiftet 18/1900, inspirerat av den då rådande fornnordiska stilen. Gjord i alm eller körsbärsträ. Animaliskt lim är använt. Schatullet är hoplimmat med hjälp av sinkor, så kallade laxstjärtar."

Vid hemkomsten kontrollerade jag sedan elevkatalogerna från dövskolan för överåriga i Skara. I katalogen för läsåret 1894-1895 fanns följande uppgifter: Gustaf Emil Brax, född 1880. Inskrivnen 1894. Blev döv två år gammal av scharlakansfeber. Utbildade sig till slöjdare som yrke. Gick i skriv-teckenklass och hade Sophie-Louise Brulin lärare. Hemorten var St. Andersgården, Vångaby. Fadern var lantbrukare.

Ovanstående uppgifter samt uppgifter om dövskolan för överåriga i Skara skickade jag till eleven i Tibro. Jag citerar elevens ord i tackbrev till mig: "Det är helt fantastiskt roligt och spännande när man drygt hundra år efter att föremålet är gjort kan spåra upp dess ursprung. Det känns nästan som om jag är lite bekant med Gustaf Brax."

Per

Gustaf Emil Brax's schatull.

Karl Döves sigill, Riksarkivet

Karl Döves sigill

□ Karl Döves sigill i brons från slutet av 1100-talet beslutades tidigare i höst att säljas av en privat person. Sigillet är det äldsta föremålet i svensk historia som tillhört en bestämd person. Karl Döve var jarl, en medeltida statsminister. Han var farbror till Birger jarl. Karl Döve dog i strid 1220 på ön Ösel, Estland. Sigillet hade han lämnat kvar i Sverige eftersom han hade blivit jarl och hade fått ett nytt. Jag har skrivit om Karl Döves sigill i min bok Dövas Historia del 2. I slutet av november såldes Karl Döves sigillstamp på Stockholms auktionsverk. Författaren och journalisten Jan Guillou, som har skrivit "Arvet efter Arn", donerade 100.000 kr till Statens historiska museums budgivning. Även andra privatpersoner gav donationer. På själva auktionsdagen var spänningen stor. Ingen ville acceptera utropspriset en miljon kronor. Till sist klubbades sigillet för 800.000 kr till historiska museet.

Per

Styrelse 2001 - 2003 för Sveriges Dövhistoriska Sällskap:

Tomas Hedberg ordförande, Birgit Burman vice ordförande, Per Eriksson sekreterare, Roland Ask kassör, Gunilla Wågström Lundquist ledamot.
Postmottagare: c/o Eriksson, Räntmästargatan 85, 702 25 Örebro. Fax 019/125302.

E-mail daufr@hotmail.com. Medlemskap för enskilda 100:- och organisationer 250:- /år. Tidningen utsändes gratis till alla medlemmar. Pg 85 41 21-1.